

Milieumaatregelen, kansen of bedreigingen voor de houtbranche?

Op 9 november jl. organiseerden de Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen, het Centrum Hout en de Stichting Bos en Hout een informatiebijeenkomst voor de houtbranche over bos, hout en milieu. Hoewel hout op zich een uiterst milieuvriendelijke grondstof is, kan er in het verwerkingsproces sprake zijn van milieubelasting. De ontwikkelingen op het gebied van milieu-eisen en de mogelijkheden voor duurzame productie volgen elkaar snel op. Bij de bedrijven groeit dan ook de behoefte aan informatie over het beleid van de diverse ministeries.

Dit Bos en Hout Bericht vormt het verslag van de bijeenkomst.

Aanleiding tot de informatiemiddag

Directe aanleiding voor de studiedag was het door de Stichting Bos en Hout opgestelde interne diskussiestuk:

Hout, groeiend goud of... gloeiend fout?

„Milieumaat voor hout en houtprodukten, kansen of bedreigingen?”. Hierin komen onder meer de gevolgen van het NMP+ voor het houtvak aan de orde. Het is voor het houtbedrijfsleven uiterst belangrijk om wat betreft het inspelen op milieu-eisen gelijke tred te houden met industriële sectoren die andere materialen verwerken. Vooroplopen hoeft niet, maar achterblijven leidt tot gemiste kansen.

De middag was bedoeld om door uitwisseling van informatie een overzicht te krijgen van de kansen en bedreigingen die het milieubeleid voor de Nederlandse houtsector met zich meebrengt. Daarnaast zou deze middag het startpunt kunnen zijn voor een hechtere samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven op het gebied van bos, hout en milieu.

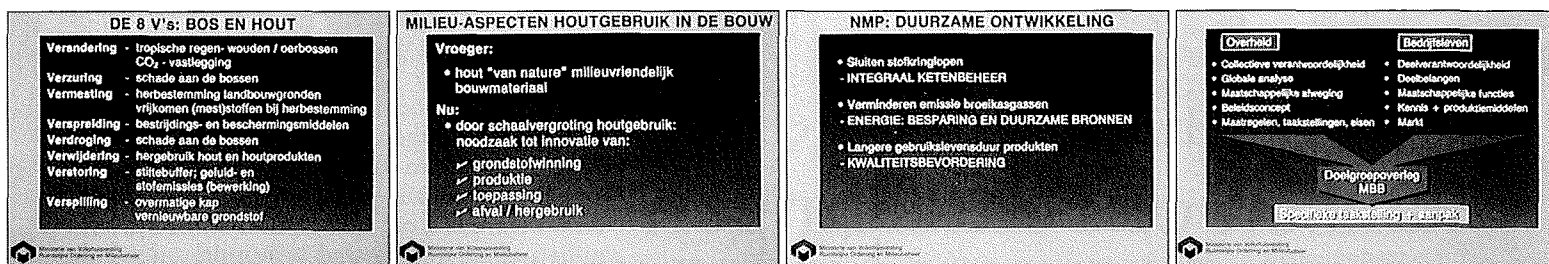
Het programma

De informatiemiddag bestond uit 2 onderdelen: een vijftal presentaties en gelegenheid tot het stellen van vragen. Voorzitter was de heer J. Stuip, directeur van de stichting CUR, een instituut dat zich bezighoudt met onderzoek en ontwikkeling van onder andere technieken in de bouw. In de vijf presentaties gaven vertegenwoordigers van de ministeries VROM, EZ, LNV en Verkeer en Waterstaat het milieubeleid van hun ministerie voor het houtvak weer. Een afgevaardigde uit de houtbranche schetste de inspanningen die het bedrijfsleven tot nu toe op dit terrein heeft geleverd.

Ministerie van VROM: milieubeleid voor de bouw, bossen en hout

Binnen het Directoraat Generaal Milieubeheer van het Ministerie van VROM is de directie IBPC (Industrie, Bouw, Produkten, Consumenten) belast met het milieubeleid voor de bouw.

De doelgroepmanager Bouw, de heer R. Roemers, valt, zoals hij zelf zegt, „met de houten deur in huis” door een schets te geven van de zorgwekkende toestand van de bossen, mondiaal, én in Nederland. Bomen en bossen zijn onmisbaar voor klimaat, atmosfeer, waterhuishouding, dus voor het leven op aarde. Toch verdwijnen de tropische regenwouden in een razendsnel tempo en ook met de bossen in Canada, Amerika, Rusland, Azië en Europa gaat het slecht. Zij dreigen ten onder te gaan aan overexploitatie, verzuring, verdroging, landaanwinning en recreatie.

Ook in Nederland worden natuur en milieu ernstig bedreigd; zo groeit onze bevolking het snelst in West-Europa, en wel naar 20 miljoen in 2050. Het sinds 1960 sterk groeiend mondiaal milieubeseft vindt in ons land daarom weerslag in het Nationaal MilieubeleidsPlan (NMP). Omdat herstel van milieuschade achteraf vaak onmogelijk is staat de preventieve, brongerichte benadering (voorkómen van milieuschade), centraal. Het NMP kent drie hoofdlijnen: energiebesparing, integraal ketenbeheer (sluiten stofkringlopen) en kwaliteitsbevordering, met als doel: een „duurzame ontwikkeling“.

Bouw

Voor de bouw, als belangrijke doelgroep, is de NMP-bijlage „Duurzaam Bouwen“ ontwikkeld. Hierin zijn maatregelen geformuleerd voor de aanpak van de vele en ingrijpende bouw-gerelateerde milieuproblemen. Roemers had ze verzameld in de 'milieudoos van Pandora': import van hout: 90%; gigantische hoeveelheden bouw- en sloopaafval; energieverbruik: bijna 45% van het nationale verbruik; grindgaten en uitputting van grondstoffen; sick-buildings; PAK's en VOSsen in hout conservering en verf; PUR-schuim; de problematiek van tropisch hout.

Hout

De schaalvergrotingseffecten, voortvloeiend uit de mondiaal scherp stijgende houtwinning en -consumptie, doen afbreuk aan de fundamentele milieuvriendelijkheid van het materiaal hout. De wereld teert in op haar houtvoorraad. Snellere verwerking geeft kwaliteitsverlies, conservering geschiedt met giftige en milieuschadelijke stoffen.

Doelgerichte technologische innovatie in de hele produktlevenscyclus van hout, van bosbeheer en grondstofwinning tot en met de afvalfase, moet deze problemen ondervangen. Zo moeten bijvoorbeeld de mogelijkheden voor optimaal hergebruik al in de bouwproduktontwikkelings- en gebouwtwerpfase worden „ingebouwd“. Volgens Roemers liggen de milieu-innovatiekansen ook voor de bouw voor het grijpen, maar hij wijst direct op de sterk maatschappelijk vervlochten, traditionele en verbrokkelde bedrijfs-takstructuur. Die vereist, vanuit de NMP-strate-

gie, een specifieke, randvoorwaardenscheppende beleidsaanpak. Deels krijgt deze gestalte in de vijf, thematisch naar de bouwprocesfase ingedeelde werkgroepen van het Milieuberaad Bouw (MBB). In het MBB beraadslagen overheid en bedrijfstak over de uitwerking van het beleid.

Bossen

Het milieubeleid voor de bossen steunt op het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud en het CO²-vastleggingsbeleid.

Het eerste moet een bijdrage leveren aan het behoud van het tropisch regenwoud door bevordering van duurzaam land- en bosgebruik. Voor de bouw volgt daaruit de taakstelling dat import en gebruik van niet-duurzaam geproduceerd hout vanaf 1995 zal zijn beëindigd. Het Convenant Tropisch Hout tussen overheid, houtimporterend- en -verwerkend bedrijfsleven, werknemers- en milieuorganisaties is ondermeer hierop gericht.

Het CO² vastleggingsbeleid is gekoppeld aan de (mondiale) bosuitbreidingsdoelstelling, ook vastgelegd in de planning voor het Nederlandse natuur- en bosbeleid (toename circa 3500 ha per jaar = ongeveer 40.000 ha in 2000). Voor de bouw is een taakstelling in het MBB in beraad, gericht op een toename van het gebruik van hout met 20% in 1995.

Roemers beklemtoont, dat doelstellingen alléén kunnen worden gerealiseerd als én de samenleving én elk individueel persoon zich inzet. Ze vereisen immers gezonde bossen, dus een gezond milieu. „Niets is economisch verantwoord, wat ecologisch onverantwoord is“, luidt een bekende stelling van minister Alders.

De overheid analyseert, formuleert globaal beleid, maatregelen, wetten en helpt randvoorwaarden te scheppen die nodig zijn om bedrijven en overige maatschappelijke partners het werk te laten doen. Zij immers beschikken over de feitelijk nodige kennis en expertise, produktiemiddelen en markt.

Roemers besluit met de oproep tot synergie en samenwerking van alle partners in de bedrijfskolom en van werkvloer tot management: „Samen de schouders eronder, voor een duurzame greep op de problemen uit de 'milieudoos van Pandora'“.

„Milieudoelstelling- en zijn alléén te realiseren als én de samenleving én elk persoon zich inzet“.

Ministerie van EZ: het beleid van EZ vanuit een milieuperspectief

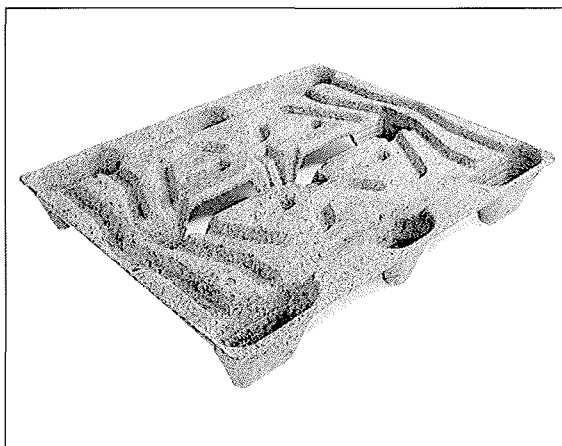
De uiteenzetting van de heer A. Breet, hoofd Eenheid Lichte Industrie, verduidelijkt het beleid van het ministerie van Economische Zaken. EZ is rechtstreeks verantwoordelijk voor het energiebeleid. Voor het overige milieubeleid hanteert het departement een economische toets en een innovatietoets. De verscherpte aandacht voor het milieu heeft consequenties voor het technologiebeleid en het handelsbeleid van het ministerie.

Technologiebeleid.

Technologie heeft altijd al een belangrijke maatschappelijke rol gespeeld en kan nu bijdragen aan het oplossen van de milieuproblematiek. De belangrijkste relatie van hout met milieu is het feit dat hout een vernieuwbare grondstof is, weinig energie vraagt bij verdere verwerking en in hoge mate te hergebruiken is. Hout kan zich daardoor sterk positioneren in vergelijking met andere materialen. Breet is van mening dat het houtvak daar nog te weinig gebruik van maakt. Hij benadrukt het belang van een gemeenschappelijke 'groene noemer' voor de hele bedrijfskolom. VROM geeft daarvoor in het beleidsgebied „Duurzaam Bouwen” een schot voor open doel door vergroting van het aandeel hout in de bouw met 20%.

Daarnaast is integraal ketenbeheer een van de uitdagingen die de marktpositie van hout als milieuvriendelijke grondstof zal versterken. Het lijkt een zinnige gedachte om in een samenwerkingsproject strategisch onderzoek te doen naar het beheersen en voorkomen van afvalstromen. Momenteel bepalen drie milieuontwikkelingen een belangrijk deel van de houtresearch:

1. de eis van duurzaam bosbeheer wat betreft tropisch hout
2. milieueisen aan houtverduurzaming
3. oplossen van het probleem van oud hout en resthout

Pallet, gemaakt van oud hout: technologie kan bijdragen aan het oplossen van de milieuproblematiek

1. Met het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud tonen wij niet alleen aan dat het milieubesef ons ernst is. We kunnen ook commerciële voordelen halen als we vooroplopen.

Op dit moment is er dan ook een sterke druk op onderzoek naar vervangende Europese en Amerikaanse houtsoorten. Als we kwalitatief laagwaardige houtsoorten technologisch kunnen opwerken ter vervanging van de hoogwaardige tropische houtprodukten, dan hebben we daarmee een relatieve voorsprong. De indruk bestaat dat de houtverwerkende industrie nog teveel solistisch opereert en te weinig structureel naar goede, gemeenschappelijke oplossingen zoekt.

2. Onder zware milieudruk komt de houtverduurzamingsbranche tot een convenant dat leidt tot 90% reductie van PAK's. De technologie is ver voor op datgene wat in het buitenland gebeurt. Toepassingsnormen en milieucertificering moeten nu ook snel tot stand komen, vanwege de steeds grimmiger opstelling van sommige afnemers.

3. Resthout en oud hout: hergebruik is alleen kansrijk als vanuit de markt geredeneerd wordt. Milieuargumenten zijn daarbij meebepalend voor de richting van de produktontwikkeling.

EZ geeft financiële ondersteuning aan verschillende projecten op deze terreinen. Deze subsidies moeten zorgen voor een ontwikkeling die de overheid voorstaat.

Handelsbeleid.

In Nederland staat vrije handel hoog in het vaandel. Bepaalde maatregelen om het milieu te beschermen kunnen inbreuk maken op deze vrijhandelsgedachte. Omdat EZ verantwoordelijk is voor het handelsbeleid houdt het de milieu-maatregelen nauwlettend in het oog. Binnen de EG lidstaten laat het EG-verdrag ruimte voor afwijking van de harmonisatiemaatregelen omwille van het milieu. Dit werkt niet altijd neutraal uit op concurrentiepositie en vrij handelsverkeer tussen de staten en kan een drietal negatieve effecten hebben:

1. Protectionisme. Duitsland bijvoorbeeld beïnvloedt de markt direct door de wetgeving op het gebied van verpakkingen.

2. Concurrentievervalsingen via kostprijseffecten. Een voorbeeld is de verhoging van de kostprijs van verduurzaamd hout in Nederland door milieumaatregelen. Veel afnemers importeren nu uit landen waar de milieueisen minder hoog zijn en daardoor de prijs lager.

3. (Onbedoelde) neveneffecten van milieumaatregelen. Voorbeeld: vervanging van tropisch hout door Noord-Amerikaans en Europees hout is moeilijk te realiseren doordat de verkrijgbaarheid om fytosanitaire redenen problemen oplevert. EZ streeft zoveel mogelijk naar een ge-

meenschappelijk EG-milieubeleid. Dit moet leiden tot een gelijkwaardige uitgangspositie voor gelijksoortige bedrijven in alle EG-lidstaten.

Breet beëindigt zijn bijdrage met een viertal adviezen aan het bedrijfsleven:

1. Neem het milieubeleid serieus en speel in op ontwikkelingen en marktverschuivingen. Dit biedt immers kansen en is een manier om het imago van hout te versterken.
2. Verminder grensoverschrijdend gesleep met grondstoffen en zorg dat „Nederland de eigen broek kan ophouden in de houtvoorziening”.
3. Toon nieuwe initiatieven. In principe is het houtaanbod hiervoor voldoende.
4. Het bedrijfsleven kan EZ helpen met het signaleren van ongewenste ontwikkelingen en effecten door *in de vorm van een platform* sterke signalen af te geven.

Ministerie LNV: duurzame houtproductie, voorwaarde voor milieuvriendelijk gebruik van hout

De heer R. Busink, senior beleidsmedewerker bosbedrijf, vertegenwoordigt het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dit departement is verantwoordelijk voor bos en bosbeheer en daarmee voor een duurzame productie. Om aan te geven dat hout sterk in de belangstelling staat poneert Busink een tweetal „stellingen”: „Hout, groeiend goud ofgloeiend fout?”.

„Is hout milieuvriendelijk”?... „Ja, mits houtproductie, hutoogst en daarmee het bosbeheer duurzaam plaatsvinden”. Ook hier staat het begrip duurzaamheid dus centraal, maar daarvoor is wel een operationele en toetsbare definitie nodig, waarover mondiaal overeenstemming bestaat. De raad van de Internationale Tropisch Hout Organisatie (ITHO) is het in het afgelopen jaar eens geworden over zo’n definitie.

Duurzaam bosbeheer, het beleid in Nederland. Het Nederlandse bosbeleid ligt sinds 1986 vast in het Meerjarenplan Bosbouw. Wat betreft duurzaamheid zijn de hoofdlijnen:

- Op dezelfde plaats duurzaam instandhouden en ontwikkelen van het bestaande bosareaal
- Gebruik en beheer van bos, zodat bos alle maatschappelijke functies (recreatie, hout, natuurwaarde en verfraaiing van het landschap) blijvend en gelijktijdig op dezelfde plaats kan vervullen.

Instrumenten voor duurzame instandhouding van het bos.

Wetten:

Voor de instandhouding van het bos is er de Boswet uit 1961. Het is de basis voor de meldingsplicht (van vellingsplannen) en de herplantplicht (binnen drie jaar). Deze maatregelen garanderen de *kwantitatieve* instandhouding van het Nederlandse bos. De Boswet geeft de minister van LNV bovendien de bevoegdheid om kapplannen te verbieden in het licht van natuur- en landschapsschoon.

Een ander uitgangspunt voor het Rijk is dat als bos plaats moet maken voor andere zwaarwegende maatschappelijke belangen, er elders in deze regio bos aangeplant wordt met hetzelfde oppervlak en kwaliteit.

Overige instrumenten zijn de Natuurschoonwet en de Natuurbeschermingswet. Instrumenten om duurzame instandhouding van de *kwaliteit* van het bos te waarborgen zijn er nog onvoldoende.

Duurzaam oogsten:

In Nederland beschikken we sinds kort over een hutoogststatistiek, waaruit blijkt dat het Nederlandse bos meer hout produceert dan men aannam en dat men minder oogst dan uit het oogpunt van duurzaamheid mogelijk is.

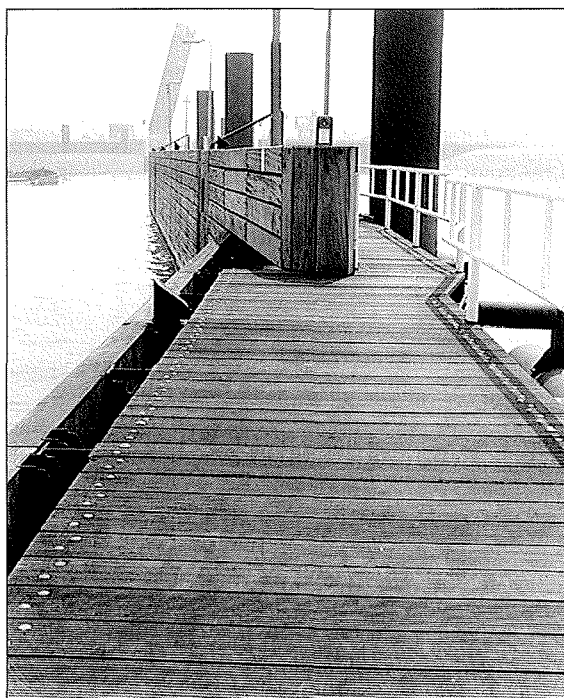
Het beleid van de overheid is erop gericht om het huidige hutoogstniveau te verhogen op voorwaarde dat er goede afzetmogelijkheden zijn. Intussen weten we dat die er in principe zijn.

Uiteraard speelt ook de vitaliteit van de bomen een rol in het duurzaam instandhouden van het bos. In Nederland zijn het vooral welvaartsfactoren die het bos bedreigen, waarvan luchtverontreiniging en verdroging de belangrijkste zijn. Om deze problemen op te lossen is het nodig om alle maatregelen die men voor ogen heeft uit te voeren. Veranderde inzichten maken een herijking van het bosbeleid noodzakelijk. Een nieuwe beleidsnota is dan ook in voorbereiding. Bosuitbreiding zal hiervan een belangrijk onderdeel uitmaken.

We mogen dan ook concluderen dat hout milieuvriendelijk kan worden geproduceerd. Houtproducenten en houtverwerkers hebben elkaar daarvoor wel nodig. Ook is het voorwaarde dat hout een zodanige prijs opbrengt, dat het de kosten van duurzame houtproductie dekt.

Voor alle geledingen binnen de bedrijfskolom is het van belang om kansen te benutten. „Het ministerie van LNV wil daaraan werken, maar daarvoor is wel uw inbreng nodig”!

Hout speelt een belangrijke rol in waterbouwkundige constructies

Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat: hout in weg- en waterbouw.

De heer B. Vonk, wetenschappelijk adviesmedewerker Dienst Weg- en Waterbouwkunde, verwoordt het beleid van Rijkswaterstaat in het gebruik van hout. Hout speelt een belangrijke rol in waterbouwkundige constructies van de staat, waardoor Rijkswaterstaat een voorbeeldfunctie naar anderen vervult.

De prijs-prestatie verhouding van hout is zeer gunstig. Uit milieukundig oogpunt is het een aantrekkelijk materiaal omdat het een natuurprodukt is.

De laatste jaren wordt echter ook met een kritisch oog gekeken naar de milieu-aspecten van hout. Zo beschouwt men de winning van tropische hardhoutsoorten als een bedreiging van het wereldmilieu en zachte (=naald)houtsoorten geven milieuproblemen door de noodzakelijke verduurzaming.

Figuur 1.

Om het beleid van Rijkswaterstaat ten aanzien van het houtgebruik duidelijk te kunnen maken is de structuur van de waterstaat van belang. Zie hiervoor het overzicht in figuur 1. Binnen de Dienstkringen vindt de daadwerkelijke uitvoering van projecten door uitbesteding plaats (nieuwbouw en onderhoud). Dienstkringen zijn autonoom in het kiezen van de wijze van uitvoering en de keuze van materialen, zolang dit strookt met het beleid van de Hoofddirectie.

Houtsoortenbeleid

Rijkswaterstaat heeft voor 3 hoofd houtsoorten een beleid geformuleerd: 1. tropisch hardhout; 2. verduurzaamd naaldhout; 3. onverduurzaamd naaldhout.

Het beleid is opgesteld aan de hand van: het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud; de Derde Nota Waterhuishouding ("Water voor nu en later") en het NMP+.

„Duurzame ontwikkeling” is ook bij Rijkswaterstaat de rode draad in de beleidsplannen.

1. Voor tropisch hout ligt er het dringende advies om geen tropisch hout te gebruiken, tenzij dit afkomstig is uit duurzaam beheerde productiebossen. Het hogere prijskaartje van alternatieven wordt geaccepteerd.

2. Wat betreft verduurzaamd hout stelt de nota „Water voor nu en later” dat een zeer terughoudend gebruik van geïmpregneerd hout in de waterbouw nodig is. In de praktijk betekent het geen verbod, maar wel een dringend advies om, waar mogelijk, milieuvriendelijke materialen toe te passen of geïmpregneerd hout te gebruiken dat minder milieubelastend is.

3. Waar het mogelijk is, probeert Rijkswaterstaat onverduurzaamd naaldhout te gebruiken als vervanger van tropisch – en verduurzaamd hout. Aanpassing van constructievormen is dan wel vaak noodzakelijk.

Zolang er onvoldoende instrumenten beschikbaar zijn om de weg van duurzame productie te bewandelen, hanteert Rijkswaterstaat geen verbod, maar zoekt naar andere materialen of constructievormen. Voor elk alternatief materiaal moeten milieu-aspecten afgewogen worden tegen die van het materiaal dat vervangen wordt.

Te ontwikkelen instrumenten

De volgende instrumenten moeten ontwikkeld worden of zijn dat al:

- definitie van duurzaam bosbeheer.
- normen voor de toelaatbare uitloging van verduurzamingsmiddelen.
- milieumaat per materiaal en toepassing. Het is belangrijk om bij normeringsinstrumenten te kijken naar drie onlosmakelijke aspecten:

1. duurzaamheid
2. economische aspecten
3. milieu

Rijkswaterstaat voert diverse acties uit op dit punt of neemt deel aan activiteiten op het terrein van:

- duurzaam geproduceerde produkten
- certificering verduurzaamd hout
- inventarisatie naar gebruik materialen, onderzoek naar alternatieven en advisering
- onderzoek milieumaten
- opstellen bouwstoffenbesluit

VVNH: milieumaatregelen van houtverwerkende industrie en houthandel

De heer J. van de Stadt, bestuursgedelegeerde van de Vereniging Van Nederlands Hout belicht de milieumaatregelen die houthandel en houtverwerkende industrie tot nu toe genomen hebben.

Hij schetst de verenigingen (14) in de houtsector en de instituten (5) die zich allen meer of minder bezighouden met onderzoek op het gebied van hout en milieu. Zie hiervoor het overzicht in figuur 2.

Uiteraard zijn organisaties betrokken bij de activiteiten die hen het meest aangaan en waarvan zij de belangen behartigen. Het lijkt daarom een verbrokkeld geheel te zijn. Toch zijn er de volgende hoofdlijnen in te onderscheiden:

- duurzame houtproductie
- reductie milieubelastende stoffen in emissie, uitloging e.d.
- verbetering van de productieprocessen
- verbetering van het produkt
- hergebruik van materialen
- afvalverzameling en afvalverwerking
- cursussen en scholing
- bijdragen aan de ontwikkeling van instrumenten zoals richtlijnen, convenanten en certificaten

Van de Stadt meent dat het overheidsbeleid qua duidelijkheid nog te wensen overlaat en pleit voor de oprichting van een breed georiënteerd platform om de afstemming van de verschillende overheden en andere direct betrokken organisaties te verbeteren.

De aanwezigen in de bijeenkomst voelen hier wel voor, al is in de vragenronde hier en daar een kritische noot te beluisteren over het tot nu toe gevoerde beleid van de overheid.

Verenigingen	Instituten
Boseigenaren particulier	CH Centrum Hout
AVIH Inlands hout	CHR Centrum Hout Research
VHN Houtimpregneerinstallaties	SBH Stichting Bos en Hout
VNP Papier en kartonfabrieken	TNO Hout
Houtagenten	
EPV Emballage en Pallet	
Grossiers	
VVNH Houthandel	
NBvT Timmerfabrikanten	
Deurenfabrikanten	
Meubelfabrikanten	
Vakbeweging	
HIBIN Bouwmaterialen	
Doe-het-zelf branche	

*Figuur 2.
Verschillende
verenigingen en
instituten houden
zich meer of minder
 bezig met onderzoek
naar de milieu-
aspecten van hout*

De heer Stuijpt vat de lezingen samen als een oproep aan overheid en bedrijfsleven tot:

- het aanpakken van milieubelastende stoffen
- het leveren van kwantitatieve gegevens over houtstromen
- snel en creatief inspelen op ontwikkelingen
- beheerste kap en uitbreiding van het bosareaal
- zo hoogwaardig mogelijk toepassen van hout
- het ontwikkelen van instrumenten die duurzaamheid aangeven/garanderen
- een eenduidig overheidsbeleid
- samenwerking in een platform

Volgens de voorzitter bevinden we ons momenteel in de „remfase” van een proces, dat gericht is op het beperken (afremmen) van de milieubelasting van *bestaande* produkten. We zullen de sprong moeten maken naar duurzame *nieuwe* technologieën, iets waar we echter nu al aan moeten werken.

De heer Stuijpt sluit de bijeenkomst af met de opmerkingen: „Laten we ieder met het thuisfront bespreken hoe we gezamenlijk kunnen optrekken. Hopelijk was deze informatiemiddag een startpunt en geen eindpunt!”

*M.C. van Nieuwkuyk
Ir. R. Sikkema.*

© Uit deze publicatie mag niets overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming vooraf van de Stichting Bos & Hout.

Stichting Bos en Hout
Bosrandweg 5, Postbus 253
6700 AG Wageningen
Tel. 08370-24666